

De bieb: De plek waar je het oneens kunt zijn

Merel Talbi
*Universiteit van
Amsterdam*
M.M.Talbi@uva.nl

Aan de slag met de Democratische Code

Een praktijkgids

Wij staan voor
inclusiviteit,
mensenrechten,
onafhankelijkheid,
gelijkwaardigheid en
meerstemmigheid

Hedendaagse democratie?

Drie centrale vragen

- 1. Hoe kunnen we (een deel van) de problemen van de hedendaagse democratie begrijpen?
- 2. Waarom kan juist de bibliotheek burgerschap versterken, in deze context?
- 3. Hoe kan de *fysieke locatie* van de bibliotheek bijdragen aan ontmoeting en begrip?

1. De hedendaagse democratie

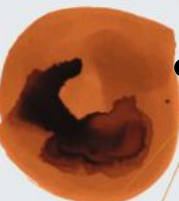
- Is er sprake van (hele erge) polarisatie?
- Robert Talisse: Overdoing Democracy (2020)
 - Affectieve polarisatie
- Olsson 2013: Discussie lijkt goed, maar in gesprek gaan maakt polarisatie soms erger
- Nuance: het werk van socioloog Quita Muis

1. De hedendaagse democratie

- Maar... is polarisatie per definitie een probleem?
- Chantal Mouffe: The Democratic Paradox (2000)
- In pluralistische democratieën is er een veelheid aan *legitieme* belangen en waarden
- Om geweld te voorkomen, is het belangrijk dat deze verschillen ruimte krijgen binnen democratische instituties
- ...en niet door censuur of consensus worden weggeduwd

1. De hedendaagse democratie

- Dus:

- Er lijkt polarisatie te zijn (affectief?)
- Dat is onwenselijk, onder meer voor onze kennisdiversiteit (en misschien ook om andere redenen)
- Maar: verschil en zelfs conflict zijn ook belangrijk

→ Hoe kunnen we elkaar leren kennen, verschil tonen, zonder te vervallen in geweld of censuur

2. De bibliotheek en haar verhalen

- De bibliotheek blinkt uit in het delen van kennis en... verhalen
- Martha Nussbaum: Not for Profit (2010)
- De democratie leeft bij de gratie van 2 elementen: begrip van argumentatie, en begrip van onze medemens
- Onderstreept het belang van de *geesteswetenschappen*: Literatuur, taal, kunsten, filosofie

2. De bibliotheek en haar verhalen

- Literatuur is een belangrijke bron van onderling begrip:
 - Door te lezen (ook fictie!) leren we het perspectief van een ander begrijpen...
 - ...en zien we elkaars menselijkheid en onze overeenkomsten
- Taal en argumentatie hebben we nodig om onszelf in een democratie uit te drukken
 - Om elkaars standpunten te begrijpen, die cognitief te verwerken, en onze eigen ideeën daarmee in gesprek te brengen

2. De bibliotheek en haar verhalen

- Psychologisch onderzoek toont dat verhalen bij uitstek werken om onderling begrip te verwerken
- Green & Brock (2000): Verhalen transporteren ons en zijn zeer overtuigend
- Kubin et al. (2021): Persoonlijke verhalen creëren wederzijds respect, *zelfs op polariserende thema's!*
- Talbi (2025): Verhalen bieden kennis en inzicht in verschillende maatschappelijke posities

2. De bibliotheek en haar verhalen

- Kortom:
 - Literatuur, kunst en verhalen bieden inzicht in de ervaringen van anderen, en taal leert ons dat uitdrukken
 - Verhalen verbinden ons, zelfs wanneer we sterk van elkaar verschillen
 - Juist wederzijds begrip staat in tijden van affectieve polarisatie onder druk...
 - ...Terwijl we dat begrip *nodig hebben* om grote maatschappelijke problemen op te lossen!

Waar komen al deze elementen samen?

3. De bibliotheek als plek voor burgerschap

- De bibliotheek biedt veel van de bouwstenen al voor wederzijds begrip, dialoog, en ontmoeting...
- ...En is ook nog juist een plek waar verdere ontmoetingen kunnen floreren
- Bonnie Honig (2017): **Publieke dingen** verbinden ons en tonen onze gemeenschappelijkheid
- De bibliotheek is één van de weinige plekken waar we nog kosteloos samen kunnen komen om van en met elkaar te leren

3. De bibliotheek als plek voor burgerschap

- Quill Kukla: City Living (2021)
- Steden en ruimtes bieden aan sommige mensen meer *mogelijkheden* dan aan anderen...
- ...En de gebruikers van ruimtes proberen die ruimtes ook te beïnvloeden en aan te passen, om meer **ruimtelijke handelvrijheid** te krijgen

3. De bibliotheek als plek voor burgerschap

- Als we diverse verhalen in de bibliotheek een plek willen geven, kunnen we de *ruimte* aanpassen, voor dialoog – en verschil
- Jasper Poortvliet: De **agonistische bibliotheek** maakt verschil zichtbaar en bespreekbaar
- Socioloog **Richard Sennett** beschrijft drie lenzen aan de hand waarvan we de bibliotheek meer agonistische kunnen vormgeven

3. De bibliotheek als plek voor burgerschap

- **Porositeit:** Doorlaatbaarheid van grenzen
 - Is de bieb open, zowel sociaal als ruimtelijk? Is er zowel formeel programma, als ruimte voor spontane informele ontmoeting? Welke onzichtbare grenzen spleen mee?
- **Nabijheid:** Mogelijkheid tot ontmoeting van onbekenden
 - Mensen met uiteenlopende achtergronden treffen elkaar, en juist die contrasten kunnen een productief gesprek creëren. Laat jouw bieb verschillende doelgroepen elkaar ontmoeten?
- **Informaliteit:** Ruimte voor ongeplande interactie
 - Open omgevingen waar mensen zelf betekenis geven aan hun aanwezigheid, bijvoorbeeld door zich de ruimte toe te eigenen. Je kunt dit juist met aanpasbare of fluïde vormen stimuleren, of door gebruikers uit te nodigen bij het vormgeven van evenementen of initiatieven.

Nieuwe Bibliotheek Goes

Copyright: Marco Heyda/aatvos

Copyright: Marco Heyda/aatvos

3. De bibliotheek als plek voor burgerschap

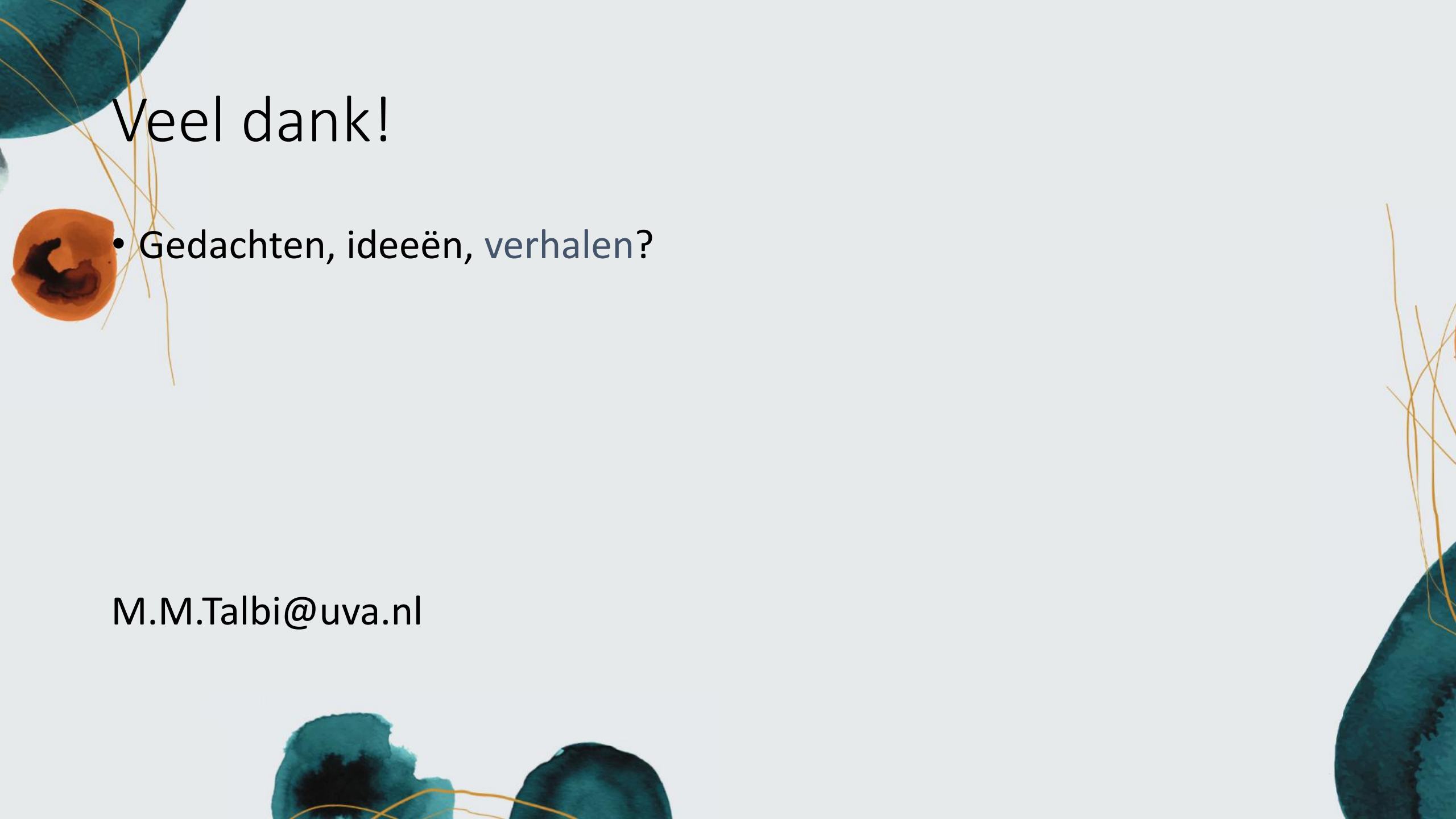
- Kortom:

- De **ruimte** van de bibliotheek en de **vorm** van het programma kan de verhalen in de bibliotheek verder ondersteunen
- Stimuleer het gevoel dat de bibliotheek een **publieke plek** is, met **handelingsvrijheid** voor een veelheid aan bezoekers
- **Porositeit**, **nabijheid** en **informaliteit** bieden mogelijkheden om verschil bespreekbaar te maken, en ontmoetingen te faciliteren

Burgerschap in de bibliotheek

- De bibliotheek is bij uitstek een plek van taal en verhalen – het levensbloed van de democratie
- Inzetten op het delen van die taal en verhalen kan mensen bij elkaar brengen, ook als ze verschillen
- Ingrijpen in de fysieke ruimte kan dit process nog verder ondersteunen

Veel dank!

- Gedachten, ideeën, verhalen?

M.M.Talbi@uva.nl